

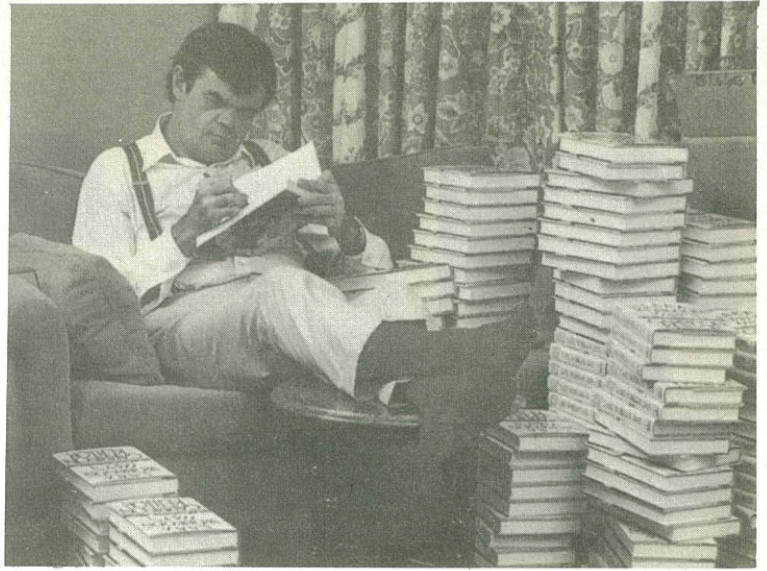
บทบาทของเทปโทรทัศน์ กับงานบริการห้องสมุด

โดย พวงเพ็ญ ระยัษพันธ์
อาจารย์ประจำแผนกวารสารและเอกสาร
หอสมุดมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ในปัจจุบันเทปโทรทัศน์ได้กลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของห้องสมุดที่มีบทบาทต่อการให้บริการของห้องสมุดมาก บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เริ่มตระหนักดีแล้วว่า การนำเทปโทรทัศน์มาใช้ในงานห้องสมุดนั้นจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการขยายงานบริการของห้องสมุดให้ได้รับความนิยมมากขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตามบทบาทของเทปโทรทัศน์ที่มีผลต่อการให้บริการห้องสมุดนั้นมาทราบกันอย่างชัดเจนเมื่อวารสาร Library Journal ได้จัดทำการวิจัยขึ้นในเดือนตุลาคม 2528 โดยมีห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยรวมทั้งห้องสมุดประชาชนจากหลายประเทศเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้บรรณารักษ์ผู้ตอบแบบสอบถามต้องอธิบายถึงขอบข่ายของการจัดหาทรัพยากรด้านเทปโทรทัศน์ในห้องสมุดของตนว่าเน้นหนักทางด้านใด นโยบายในการจัดหา วิธีดำเนินการจัดหา และปริมาณการยืมเทปโทรทัศน์ที่ผู้ใช้ยืมออกจากห้องสมุด และการวิจัยครั้งนี้พบข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการดังนี้

ขนาดของทรัพยากร ด้านเทปโทรทัศน์

จากจำนวนห้องสมุดที่สุ่มตัวอย่าง 73 แห่ง ร้อยละ 87 ได้ตอบให้ทราบเกี่ยวกับทรัพยากรด้านเทปโทรทัศน์ในแต่ละห้องสมุดว่า การนำทรัพยากร

เทปโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยได้แก่บทละครของเชกสเปียร์และภาพยนตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนาม

ด้านเทปโทรทัศน์มาให้บริการนั้นล้วนแต่เป็นโครงการใหม่หรือบางแห่งเป็นโครงการต่อเนื่อง มีเทปโทรทัศน์ในห้องสมุดตั้งแต่ 12 ชื่อเรื่องจนถึง 5,000 ชื่อเรื่อง ส่วนอีก ร้อยละ 13 ตอบว่ายังมีอุปสรรคบางประการที่ไม่สามารถจัดหาเทปโทรทัศน์มาให้บริการได้มากเท่าที่ควร ปัญหาสำคัญดังกล่าวได้แก่ปัญหาด้านงบประมาณ ด้านสถานที่และด้านบุคลากร เป็นต้น

การวางแผนเกี่ยวกับ

การเพิ่มทรัพยากรด้านเทปโทรทัศน์

ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่จะมีการวางแผนที่จะเพิ่มทรัพยากรด้านเทปโทรทัศน์ให้มากขึ้นในปี 1986 และที่น่าแปลกใจก็คือทุกห้องสมุดต่างมีโครงการที่จะเพิ่มเทปโทรทัศน์ แม้ว่างบประมาณจะไม่เพิ่มขึ้นก็ตาม ในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยพบว่า ร้อยละ 32 ของห้องสมุดทั้งหมดมีเทปโทรทัศน์ไว้ให้บริการแล้วไม่น้อยกว่า 100 ชื่อเรื่อง แต่อย่างไรก็ตามห้องสมุดเหล่านี้ต่างวางแผนที่จะเพิ่มจำนวนให้มากขึ้นอีก ร้อยละ 23 ในปี 1986 ส่วนห้องสมุดที่เหลือตอบว่าห้องสมุดของตนมีเทปโทรทัศน์ไว้ให้บริการอยู่แล้วโดยเฉลี่ยแห่งละ 735 ชื่อเรื่อง และได้วางแผนที่จะเพิ่มปริมาณขึ้นอีก ร้อยละ 9 ในขณะที่งบประมาณของโครงการจัดหาทรัพยากรดังกล่าวเพิ่มขึ้นเพียง ร้อยละ 7 เท่านั้น

ราคาของเทปโทรทัศน์

ในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยจะใช้งบประมาณ 30,000 -

70,000 เหรียญ ในขณะที่ห้องสมุดประชาชนใช้งบประมาณเฉลี่ยปีละ 13,000 เหรียญ

แหล่งและคู่มือในการคัดเลือก

ห้องสมุดส่วนใหญ่ซื้อเทปโทรทัศน์ในราคาขายส่งจากร้านขายวัสดุ-โสตทัศนูปกรณ์ รองลงมาคือการสั่งซื้อโดยตรงจากผู้ผลิตและผู้แทนจำหน่ายสำหรับคู่มือที่ใช้ช่วยในการคัดเลือกนั้นห้องสมุดส่วนใหญ่มักจะใช้บทวิจารณ์ที่ดีพิมพ์เกี่ยวกับเทปโทรทัศน์เป็นคู่มือสำคัญ บทวิจารณ์ที่ได้รับความนิยมกันแพร่หลาย เช่น Last Word on Video, Library Journal, The New York Times, Videolog และ Video Times

นอกจากนี้ห้องสมุดบางแห่งยังใช้บทวิจารณ์จากแหล่งอื่นช่วยเช่น Billboard, Stereo Review, Booklist และ Landers Film Review

แต่ในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยคู่มือที่สำคัญที่ใช้ในการคัดเลือกได้แก่ ELLA Evaluations, School Library Journal, Choice และ Media Review Digest

เทปโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยได้แก่บทละครของเชกสเปียร์ และภาพยนตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามเช่น The Nova และ The Deer Hunter ส่วนในห้องสมุดประชาชนภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่จะเป็นภาพยนตร์ของเด็ก เช่น

Pete's Dragon, Mary Poppins, Bed-nobs and Broomsticks, Karate Kid และภาพยนตร์บันเทิงที่ได้รับความนิยมมากในห้องสมุดประชาชนได้แก่ The Officer and Gentleman, Rambo เป็นต้น

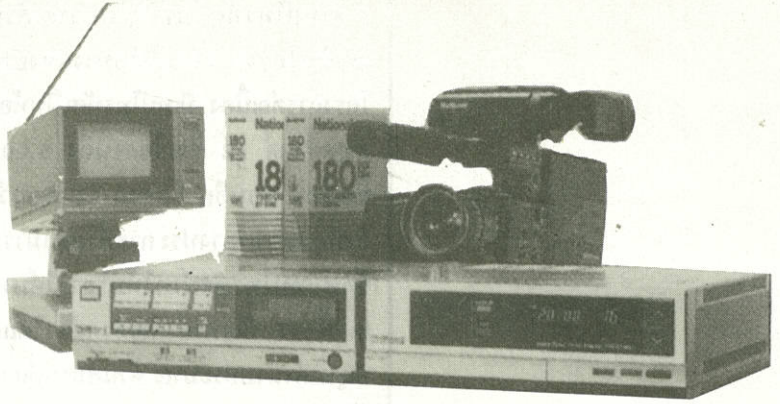
นโยบายในการยืม

ในห้องสมุดประชาชนพบว่า ร้อยละ 91 ของผู้ตอบแบบสอบถามอนุญาตให้ผู้ยืมเทปโทรทัศน์ออกจากห้องสมุด ระยะเวลาในการยืมส่วนใหญ่ให้ยืมประมาณ 2-3 วันหรือให้ยืมเฉพาะวันหยุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของห้องสมุดแห่งนั้น ๆ ส่วนห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยพบว่า ร้อยละ 53 เท่านั้นที่อนุญาตให้ผู้ยืมเทปโทรทัศน์ออกจากห้องสมุด ซึ่งระยะเวลาในการยืมจะนานขึ้นกว่าห้องสมุดประชาชน เช่น 1-2 สัปดาห์

อัตราการยืมและข้อจำกัด

ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 71 ตอบว่าให้บริการยืมโดยไม่คิดมูลค่า อีกร้อยละ 29 คิดค่าธรรมเนียม เช่น 3 เหรียญต่อ 3 เรื่องในเวลา 3 วัน หรือบางแห่งคิดเงินค่าประกันความเสียหายเป็นเงินมัดจำ 50 เหรียญต่อเทปโทรทัศน์ 1 เรื่อง ส่วนในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยนั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ข้อจำกัดบางประการในการยืมในห้องสมุดประชาชนมีมากกว่าห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เพราะปรากฏว่าห้องสมุดประชาชนถึง ร้อยละ

การนำเทปโทรทัศน์มาใช้ในห้องสมุดเป็นส่วนสำคัญมากที่จะช่วยกระตุ้นให้มีผู้ใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้น

83 มีข้อจำกัดเรื่องอายุโดยมีระเบียบการยืมว่าผู้ยืมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี หรือหากอายุต่ำกว่านั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองเสียก่อน ในบางแห่งมีข้อจำกัดอื่น ๆ เช่น ให้บริการยืมเพียง 2 เรื่องต่อ 1 คน ในขณะที่ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ร้อยละ 78 ตอบว่าจะจำกัดให้ยืมเฉพาะอาจารย์ นักศึกษา และนักวิชาการของมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่บางแห่งอาจมีข้อจำกัดเพิ่มขึ้น เช่น ให้อาจารย์ยืมสอนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น

เทปโทรทัศน์มีผลให้

ผู้มาใช้บริการเพิ่มขึ้นจริงหรือไม่

ห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทุกแห่งต่างให้คำตอบเช่นเดียวกันว่าการนำเทปโทรทัศน์มาใช้ในห้องสมุดเป็นส่วนสำคัญมากที่จะช่วยกระตุ้นให้มีผู้ใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้น สังเกตได้จากมีผู้ใช้ห้องสมุดหน้าใหม่เข้ามาใช้บริการ หรือผู้ใช้ที่นาน ๆ ครั้งจะเข้าใช้ห้องสมุด จะเข้าใช้ห้องสมุดบ่อยครั้งขึ้น หรือมีผู้มาขอทำบัตรสมาชิกห้องสมุดเพิ่มขึ้น บรรณารักษ์ท่านหนึ่งกล่าวว่าการจัดบริการเทปโทรทัศน์ขึ้นในห้องสมุดยังส่งผลต่อเนื่องไปสู่การไว้ชุดประเภทอื่น ๆ ด้วย เช่น หลังจากผู้ใช้ได้ยืมเทปโทรทัศน์ไปดูแล้วมักจะกลับมาถามหาหนังสือในชื่อเรื่องเดียวกันอีก ทางด้านผู้ใช้ห้องสมุดนั้นจะได้รับประโยชน์มากจากการขยายบริการดังกล่าวของห้องสมุด ผู้ใช้ห้องสมุดบางคนได้ให้สัมภาษณ์ว่าการซื้อเครื่องเล่นเทป-

โทรทัศน์ไว้ใช้ในบ้านนั้นคุ้มค่ามากที่สุดเพราะห้องสมุดหลายแห่งมีบริการให้ยืมเทปโทรทัศน์ ดังนั้นเขาสามารถยืมเทปโทรทัศน์จากห้องสมุดมาใช้ก็ได้ หรือเช่าจากร้านเช่าเทปโทรทัศน์ก็ได้

ปัญหาในการให้บริการเทปโทรทัศน์

1. ปัญหาผู้ใช้ห้องสมุด

ปัญหาที่ห้องสมุดแทบทุกแห่งประสบได้แก่ปัญหาการใช้ห้องสมุดของผู้ใช้ ซึ่งพบว่า ผู้ใช้ไม่รู้จักรหัสวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไม่รู้จักการใช้คู่มือช่วยค้น ตลอดจนถึงการไม่ปฏิบัติตามกฎและระเบียบของห้องสมุด การขยายงานบริการของห้องสมุดให้กว้างขวางขึ้นนับเป็นภาระที่เพิ่มขึ้นของบรรณารักษ์และบุคลากรของห้องสมุด

2. ปัญหาด้านงบประมาณ

เนื่องจากความต้องการในการใช้เทปโทรทัศน์ของผู้ใช้ห้องสมุดค่อนข้างสูง อีกทั้งปรากฏว่าเทปโทรทัศน์ที่ผู้ใช้ห้องสมุดต้องการใช้หรือยืมมักจะเป็นเทปโทรทัศน์ที่อยู่ใน 10 อันดับยอดนิยมทั้งสิ้น ซึ่งวัสดุดังกล่าว นอกจากจะมีคุณค่าทางวิชาการและการศึกษาน้อยแล้ว ยังมีราคาค่อนข้างสูงด้วย ดังนั้นปัญหาด้านงบประมาณจึงเป็นปัญหาใหญ่อีกประการหนึ่ง

3. ปัญหาด้านบุคลากร

การขยายงานบริการด้านเทปโทรทัศน์จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความชำนาญในสื่อดังกล่าว ตลอดจนความชำนาญในงานเทคนิค เช่นการจัดหา การจัดหมู่และทำบัตรรายการ การ

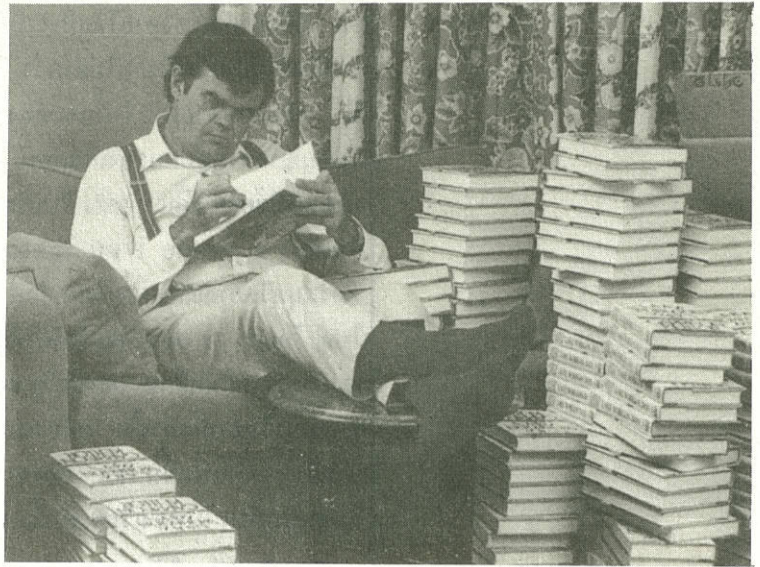
ให้บริการทั้งที่ให้บริการยืมภายในห้องสมุดและยืมภายนอกห้องสมุด

4. ปัญหาการจัดหา

บรรณารักษ์ผู้ทำหน้าที่จัดหาทรัพยากรด้านเทปโทรทัศน์จะประสบปัญหาด้านการจัดหามากเนื่องจากเทปโทรทัศน์ส่วนใหญ่ที่มีวางขายกันแพร่หลายมักจะเป็นเทปโทรทัศน์ที่เสนอเนื้อหาด้านความบันเทิงมากกว่าเนื้อหาด้านวิชาการ อย่างไรก็ตามมีบรรณารักษ์จัดหาหลายท่าน ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าในระยะเริ่มต้นของการให้บริการเทปโทรทัศน์นั้น บรรณารักษ์ฝ่ายจัดหาควรจะต้องเลือกเทปโทรทัศน์ที่มีปริมาณผสมผสานกันระหว่างเนื้อหาทางบันเทิง เช่น ภาพยนตร์บันเทิง ดนตรีและเนื้อหาทางวิชาการ เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้ใช้มักจะมุ่งมาใช้บริการยืมเทปโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาทางบันเทิงมากกว่าทางวิชาการ แต่ขณะที่ผู้ใช้ได้เข้ามาใช้บริการยืมเทปโทรทัศน์บันเทิงคดีนั้น ผู้ใช้จะพบว่ามีเทปโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาวิชาการอีกเป็นจำนวนมากที่รอการให้บริการของพวกเขาอยู่ หลังจากนั้นก็สามารถพัฒนาการจัดหาเทปโทรทัศน์ทางด้านวิชาการให้เพิ่มขึ้น

5. ปัญหาด้านการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือ

มีผู้ใช้จำนวนมากที่ไม่คุ้นเคยต่อการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ ดังนั้นจึงมักก่อความเสียหายให้แก่เทปโทรทัศน์ที่ยืมออกจากห้องสมุด เช่น การฉีกขาดของเทป หรือเนื้อหาที่ลบเลือนไป

การซื้อเครื่องเล่นเทปโทรทัศน์ไว้ใช้ในบ้านนั้นคุ้มค่ามากที่สุด เพราะห้องสมุดหลายแห่งมีบริการให้ยืมเทปโทรทัศน์

ซึ่งทั้งนี้เกิดจากความไม่ชำนาญในการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือ

6. ปัญหาด้านการจัดเก็บ

การจัดเก็บเทปโทรทัศน์และเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ จำเป็น ต้องอาศัยห้องที่มีอุณหภูมิที่เหมาะสม อุณหภูมิที่ร้อนหรือเย็นเกินไปล้วนแต่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่เทปโทรทัศน์ อีกทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดเก็บยังต้องการเนื้อที่พอสมควร ซึ่งปัญหาที่จะกระทบกระเทือนมากแก่ห้องสมุดที่มีเนื้อที่จำกัด

จากผลการวิจัยข้างต้นชี้ให้เห็นความสำคัญของเทปโทรทัศน์ที่เข้ามามีบทบาทมากต่องานห้องสมุดในต่างประเทศ ในประเทศไทยเองความตื่นตัวในการนำเทปโทรทัศน์มาใช้กับงานบริการห้องสมุดก็มีไม่ด้อยไปกว่าต่างประเทศมากนัก ห้องสมุดหลายแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เน้นที่จะประชาสัมพันธ์ทรัพยากรด้านเทปโทรทัศน์ในห้องสมุดของตนเพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้ใช้อุปกรณ์มาใช้บริการมากขึ้น แม้ว่าเทปโทรทัศน์จะเข้ามาแพร่หลายในประเทศไทยหลายปีแล้วก็ตาม แต่ในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาเองที่ผู้คนมักนิยมมีเครื่องเล่นเทปโทรทัศน์ไว้ใช้ภายในบ้าน ดังนั้นการที่ห้องสมุดส่วนใหญ่ต่างมุ่งประชาสัมพันธ์ทรัพยากรด้านนี้จึงเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนหันมาใช้บริการของห้องสมุดเพิ่มขึ้น

เรียบเรียงจาก

Julien, Don. "Pioneering New Services : Videocassettes" *Wilson Library Bulletin* (June 1985) 664 - 667.

Lettner, Loretta-L. "Videocassettes in Libraries" *Library Journal* 110,19 (November 15,1985):

35 - 37.

